

KATARZYNA STADNIK

POJĘCIE *NĘDZA* W TŁUMACZENIACH *DZIENNICZKA*
SIOSTRY FAUSTYNY KOWALSKIEJ NA JĘZYK ANGIELSKI:
ANALIZA UŻYCIA WARIANTÓW DENOMINACYJNYCH
W PERSPEKTYWIE JĘZYKOZNAWSTWA KOGNITYWNEGO

Popularność *Dzienniczka*, pisanego przez s. Faustynę Kowalską w latach 1934-1938, wynika w znacznej mierze z jego rozpowszechnienia na świecie za pomocą przekładów na różne języki, m.in. angielski, francuski, hiszpański, włoski, rosyjski, niemiecki, łotewski i chorwacki. Zważywszy na przemiany kulturowe przybierające na sile w ciągu ostatnich lat, *Dzienniczek* może okazać się tekstem trudnym do przetłumaczenia, ponieważ zawiera wiele takich pojęć, jak np. *GRZECH*, które mogą być interpretowane jako odbiegające od dzisiejszego sposobu postrzegania rzeczywistości (por. też Gomola, 2016). Jednym z takich pojęć, mających istotne znaczenie dla właściwej interpretacji przesłania *Dzienniczka*, jest również *NĘDZA*. Użycie leksemu *nędza* w tym tekście odzwierciedla sposób, w jaki Święta postrzega swoje doświadczenie mistyczne i jaką rolę w kształtowaniu jej kontaktu z rzeczywistością nadprzyrodzoną odgrywa przeżywanie własnej *nędzy*.

Problem badawczy analizowany w tym artykule dotyczy dwóch kwestii. Pierwsza wiąże się z określeniem, czym dla s. Faustyny jest doświadczenie *nędzy*. Druga odnosi się do tego, jak wspomniane pojęcie zostało wyrażone w przekładach tekstu *Dzienniczka* na język angielski przez Wydawnictwo Marian Press (2015)

Dr KATARZYNA STADNIK – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Wydział Filologiczny, adiunkt Katedry Językoznawstwa Angielskiego i Ogólnego; adres do korespondencji: plac Marii Curie-Skłodowskiej 4a, 20-031, Lublin; email: katarzyna.stadnik@mail.umcs.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9771-3677>.

(dalej cyt. WMP)¹ oraz Teresę Bałuk-Ulewiczową (2015) (dalej cyt. TB-U). W niniejszym artykule analizuję warianty denominacyjne, tj. alternatywne określenia, służące wyrażeniu pojęcia *NĘDZA*, które występują w obu tłumaczeniach *Dzienniczka*. Jak wyjaśniają Sabela Fernández-Silva, Judit Freixa i María Teresa Cabré (2009, s. 3), użycie różnych form (wariantów) w przekładzie w odniesieniu do tego samego pojęcia może zmieniać znaczenie zawarte w tekście źródłowym tak, iż wpłynie to na sposób rozumienia tego pojęcia przez czytelnika tekstu docelowego.

W niniejszym artykule przyjmuję perspektywę językoznawstwa kognitywnego. Należy zaznaczyć, że punktem wyjścia do analizy jest ujęcie poznawcze tekstów mistycznych, zaproponowane przez Dorotę Śliwę (np. Śliwa 2007, 2020). Zgodnie z tym podejściem to sposób zdefiniowania doświadczenia nędzy, przeżywanego przez s. Faustynę podczas spotkania z Bogiem, stanowi podstawę analizy prowadzącej do ustalenia podobieństw i różnic w obu tłumaczeniach na język angielski. Artykuł przedstawia analizę jakościową danych językowych, pochodzących z tekstu źródłowego i tekstów docelowych. Zagadnienie rozpatrywane w tym artykule nie było wcześniej opracowane i ma charakter badania wstępnego.

PODSTAWOWE ZAŁOŻENIA JĘZYKOZNAWSTWA KOGNITYWNEGO A PRZEKŁAD

Jak wspomniałam, w swoim artykule analizuję przekłady *Dzienniczka* na język angielski w ujęciu językoznawstwa kognitywnego (dalej cyt. JK). Podstawowym założeniem JK jest twierdzenie, iż znaczenie językowe to dynamiczny proces konceptualizacji. Warto w tym miejscu przywołać słowa Urszuli Majer-Baranowskiej (2004, s. 87), która wyjaśnia, czym jest konceptualizacja. Zdaniem badaczki konceptualizację możemy zdefiniować jako:

[...] doświadczenie mentalne, obejmujące pojęcia ustalone, procesy tworzenia nowych pojęć, doświadczenia zmysłowe, wrażenia emocjonalne i kinestetyczne oraz wiedzę kontekstową, czyli świadomość fizycznego, społecznego i językowego kontekstu [...]. Każdy rodzaj doświadczenia mentalnego (czyli proste pojęcie, pojęciowe złożenie, cały złożony system wiedzy, doświad-

---

¹ Jak wyjaśnia ks. Richard J. Drabik w Przedmowie do pierwszego tłumaczenia *Dzienniczka* na język angielski, opublikowanego przez Wydawnictwo Marian Press w roku 1987, przekład ten jest dziełem zespołowym. Tłumaczenie dosłowne *Dzienniczka* opracowali Adam Pasicki i Danuta Pasicka. Pewne fragmenty ich przekładu zostały ponownie przetłumaczone przez arcybiskupa George'a Pearce'a SM, aby poprawnie zastosować używaną przez s. Faustynę terminologię dotyczącą pojęć teologicznych i we właściwy sposób oddać przeżycia duchowe przez nią opisywane. Przygotowując drugą wersję tłumaczenia *Dzienniczka*, arcybiskup Pearce współpracował z innymi duchownymi. Byli to ks. George Kosicki CSB, Gerald Farrell MM, Leo McCauley SJ oraz Francis Bagan OMI.

czenie zmysłowe) może stanowić tzw. domenę kognitywną. Znaczenie wyrażenia językowego charakteryzowane jest w odniesieniu do jednej lub wielu domen kognitywnych, przy czym nie można z góry założyć jakiejś ich liczby (Majer-Baranowska, 2004, s. 87).

Termin *domena kognitywna* pochodzi z teorii gramatyki kognitywnej Ronalda Langackera (2009). Majer-Baranowska (2004, s. 90) wskazuje, że w teorii zaproponowanej przez amerykańskiego badacza „[p]ełny opis struktury semantycznej wyrażenia językowego wymagałby podania pełnych opisów domen kognitywnych, jakie to wyrażenie presuponuje”². Omawiając tę koncepcję, warto dodać, że dla uczonego „[z]biór domen, jakie przywołuje wyrażenie językowe, stanowi matrycę pojęciową” (Langacker, 2009, s. 75). Niektóre z tych domen są bardziej istotne dla opisu struktury semantycznej niż inne. Są to domeny centralne.

Ważnym pojęciem z zakresu gramatyki kognitywnej jest profilowanie, definiowane jako:

[wyróżnienie] z bazy kognitywnej struktur semantycznych, które Langacker nazywa predykcjami [...]. Bazą dla określonej predykcji jest jej matryca, tj. zestaw aktywnych domen (precyzyjnie: tych fragmentów domen, które ta predykcja przywołuje i których wymaga). [...] Profil stanowią więc te elementy bazy, które predykcja „desygnuje”. Desygnację rozumie więc Langacker nie jako relację między wyrażeniem językowym a bytem w rzeczywistości pozajęzykowej, lecz relację między całością konceptualizacji a pewnymi jej elementami. Na przykład pojęcie trójkąta prostokątnego jest bazą dla pojęcia *przeciwprostokątnej* (Majer-Baranowska, 2004, s. 90; oryginalne wyróżnienia).

Opisany w powyższym cytacie proces profilowania jest powiązany ze zjawiskiem, które w JK określa się mianem *obrazowania*. Pojęcie to Elżbieta Tabakowska (2015a, s. 22) ujmuje jako „możliwość wyboru sposobu, w jaki ostatecznie zostanie „skonstruowana” dana konceptualizacja”. Należy zatem wyjaśnić, że profilowanie stanowi jeden z tzw. parametrów obrazowania, będąc jedną z mentalnych operacji, związanych z wyróżnieniem/wyrazistością, polegającą na „ogniskowaniu uwagi poznawczej” (Langacker, 2009, s. 100). Chcąc ukazać istotę profilowania, twórca gramatyki kognitywnej podaje następujący przykład: wyrażenia *rodzic, dziecko, mieć rodzica, mieć dziecko* „przywołują pojęcie najbliższej relacji rodzinnej [...]”. Brak ekwiwalencji semantycznej wynika natomiast stąd, że każde z nich narzuca wspólnej bazie inny profil” (Langacker, 2009, s. 102).

---

² Należy wyjaśnić, że Langacker (2009, s. 32) definiuje termin *struktura semantyczna* następująco: „struktury semantyczne są to konceptualizacje wykorzystywane do celów językowych, a dokładniej jako znaczenia wyrażen językowych”. W koncepcji uczonego „znaczenie językowe obejmuje zarówno treść pojęciową, jak i sposób obrazowania tej treści. Terminem używanym [...] w celu jednoznacznego odniesienia się do treści jest domena” (2009, s. 7).

Koncepcję amerykańskiego uczonego wykorzystano w JK w celu opracowania kognitywnego ujęcia przekładu. W podejściu zaproponowanym przez Tabakowską (np. 2001a) ekwiwalencji w tłumaczeniu należy poszukiwać na poziomie obrazowania, ustalając stopień podobieństwa pomiędzy konstruowaną w języku oryginału sceną (sytuacją itd.) a jej obrazem w tekście docelowym. Parametry obrazowania takie jak profilowanie wynikają z dostępnych tłumaczowi jednostek leksykalnych/struktur języka docelowego, których wybór jest uwarunkowany m.in. przez system wartości, normy kultury docelowej. Jak stwierdza Tabakowska (2015b, s. 98), „przekład przestaje [...] być zderzeniem dwóch języków i staje się zderzeniem dwóch kultur. Tłumacz nie jest już [...] niewidzialnym ludzkim «przekaznikiem» [...], lecz świadomym mediatorem między dwiema kulturami”.

W odniesieniu do problemu badawczego rozpatrywanego w tym artykule przyjęcie powyższego ujęcia badawczego oznacza, że ekwiwalencję rozpatruję w stosunku do zjawiska profilowania, rozumianego jako jeden z parametrów obrazowania. Przekładając dany tekst źródłowy, tłumacz dokonuje wyboru jednego z istniejących w języku docelowym wariantów denominacyjnych. Jako warianty leksykalne, dotyczące tego samego pojęcia, formy te przywołują wspólną bazę kognitywną, której narzucają podobne, ale nie identyczne profile. Innymi słowy, każda z takich form pozwala na nieco odmienne konstruowanie konceptualizacji w tekście docelowym, którego interpretacja dokonuje się odnośnie do domen kognitywnych, występujących w ramach kultury docelowej. W takim ujęciu profilowanie, czyli wybór profilu, jaki tłumacz nałoży na daną bazę kognitywną, nie jest jedynie zjawiskiem językowym, lecz ma również wymiar kognitywno-kulturowy.

TRUDNOŚCI TŁUMACZENIA TEKSTU MISTYCZNEGO

Zarysowując teoretyczne i metodologiczne podstawy analizy semantycznej przedstawionej w niniejszym artykule, należy podkreślić, że *Dzienniczek* jest tekstem mistycznym. Dla Izabeli Rutkowskiej (2017, s. 89) termin *tekst mistyczny* oznacza zapis doświadczenia mistycznego, które badaczka definiuje jako „ludzkie doświadczenie kontaktu ze światem nadprzyrodzonym” (Rutkowska, 2017, s. 57). Jak wskazuje opracowana przez autorkę analiza pojęcia *DOŚWIADCZENIE MISTYCZNE* na podstawie tekstu *Dzienniczka* s. Faustyny, poza wymiarem zmysłowym (np. słyszenie głosów), umysłowym (np. przywołujący pewne wizje o charakterze wyobrazeniowym) i emocjonalnym (np. dotyczy doznania szczęścia w związku z kontaktem z Bogiem), ważnym aspektem obcowania mistyczki ze światem nadprzyrodzonym jest duchowy charakter tego przeżycia (Rutkowska, 2017, s. 58-59).

Siostra Faustyna opisuje swoje trudności w wyrażeniu doświadczenia mistycznego w Dz 767³ w następujący sposób:

Obcowanie moje z Panem jest obecnie na wskroś duchowe; dusza moja jest dotknięta przez Boga i cała się w Nim pogrąża, aż do zapomnienia o sobie; przesiąknięta na wskroś Bogiem, tonię w Jego piękności, tonię cała w Nim. Nie umiem tego opisać, bo pisząc używam zmysłów, a tam, w tym zjednoczeniu, zmysły nie działają, jest zlanie Boga i duszy, jest tak wielkie życie w Bogu, do którego jest dopuszczona dusza, że się nie da językiem to wyrazić. Kiedy dusza wraca do zwykłego życia, wtenczas widzi, że to życie jest mrokiem, mgłą, senną beładnością.

Jak pisze Marian Zawada (2015, s. 192), świadectwa mistyków wskazują, że w ich doświadczeniu rzeczywistości nadprzyrodzonej Bóg „odbierany jest jako treść poznawcza nieskategoryzowana”. Wydaje się więc, że istnieje sprzeczność pomiędzy przyjmowanym przez językoznawców kognitywnych założeniem, że znaczenie to „konceptualizacja powiązana z wyrażeniami językowymi” (Langacker, 2009, s. 18) a pozapojęciową naturą doświadczenia mistycznego.

Odnosząc się do powyższego zastrzeżenia, warto podkreślić to, iż teksty mistyczne stanowią przedmiot wielu analiz kognitywnych (por. np. Gicala, 2006; Gomola, 2016; Rutkowska, 2017). Zgodnie z założeniami JK mistyk nie może bowiem stworzyć w języku naturalnym tekstu będącego zapisem tego, co przeżył, bez wcześniejszej konceptualizacji treści, którą chce przekazać (por. Baruzi, 1931 oraz Pozzi, 1988, zob. Śliwa, 2007). O ile samo doświadczenie mistyczne, jak stwierdza Zawada (2015, s. 65), jest często opisywane jako „dane bezpośrednio”, o tyle tym, co umożliwia przekazanie komunikatu osobom, które nigdy nie przeżyły doświadczenia mistycznego, jest podjęcie przez mistyka próby wyrażenia tego doświadczenia poprzez język, nawet jeśli w swojej istocie pozostaje ono nieuchwytnie.

W odniesieniu do problemu badawczego, będącego przedmiotem analizy w niniejszym artykule, trzeba zauważyć, że w pierwszej kolejności konieczne jest wyjaśnienie, czym dla s. Faustyny jest doświadczenie mistyczne przedstawione w *Dzienniczku*. Umożliwi to odpowiedź na pytanie o naturę przeżywania własnej nędzy, doświadczanej przez Świętą w duchowym kontakcie z Bogiem. Odwołując się do teorii Langackera, należy zatem ustalić, jakie domeny kognitywne współtworzą bazę (złożoną matrycę domen), względem której następuje profilowanie wybranych treści poznawczych dotyczących pojęcia *NĘDZA* w tekście źródłowym. Kolejnym etapem analizy będzie porównanie owego profilu z profilami wyróżnianymi za pomocą poszczególnych wariantów denominacyjnych, służących wyrażaniu *NĘDZY* w przekładach tekstu s. Faustyny na język angielski. Taka ocena ekwiwalencji na poziomie obrazowania pozwoli lepiej zrozumieć kognitywno-kulturowe podstawy

---

³ Przy przytaczaniu fragmentów *Dzienniczka* stosuję skrót „Dz”.

wyborów wariantów denominacyjnych dokonywanych przez tłumaczy obu wersji *Dzienniczka* w języku angielskim.

DOŚWIADCZENIE MISTYCZNE W *DZIENNICZKU* S. FAUSTYNY KOWALSKIEJ

Pomocne w realizacji opisanego powyżej zamierzenia jest podejście poznawcze zaproponowane przez Śliwę (2018), które uczona stosuje także do analizy języka mistyków katolickich. W tym ujęciu analizę należy rozpocząć od rozpatrzenia doświadczenia mistycznego s. Faustyny, tj. jej poznania Boskiej rzeczywistości i kontaktu ze sferą nadprzyrodzoną. Zdaniem uczonej badacz „poprzez analizę słów i zwrotów w tekście będzie miał do czynienia z przywoływaniami przeżytych przez mistyka stanów wewnętrznych, które mieszają się z analizą tych stanów, a następnie, z próbą odtworzenia życia mistyka i wyjaśnienia jego natury” (Śliwa, 2007, s. 9). Zgodnie z podejściem autorki chodzi o uwypuklenie „głębi znaczeniowej, która przenika sferę konceptualną i dochodzi do wymiaru duchowego, ponadkonceptualnego, o którym była mowa w doświadczeniu mistycznym” (Śliwa, 2007, s. 8).

Analizując przedstawione poniżej fragmenty zgodnie z przywołanym wcześniej ujęciem poznawczym, należy odpowiedzieć na pytanie, czym jest doświadczenie nędzy, kogo może dotyczyć oraz do jakiego aspektu doświadczania rzeczywistości nadprzyrodzonej się odnosi. Warto zatem przywołać słowa s. Faustyny wyjaśniające proces przemian, któremu podlega dusza w kontakcie z Bogiem:

W początku Bóg daje się **poznać** jako świętość, sprawiedliwość, dobroć, czyli miłosierdzie. Dusza nie naraz to wszystko **poznaje**, ale poszczególnie w błyskach, czyli zbliżeniach się Boga. [...] Ten błysk **poznania** Boga pociąga jej duszę i rozpala miłość ku Niemu. Ale ten sam błysk równocześnie daje duszy **poznać**, czym ona jest, i całe swe wnętrze **widzi** w wyższym świetle, i powstaje przerażona i zatrwożona. Jednak nie pozostaje w tym zatrwożeniu, ale zaczyna się oczyszczać i upokarzać, i uniać przed Panem, a światła te są silniejsze i częstsze⁴ (Dz 95).

Jak wskazuje powyższy fragment, w doświadczeniu mistycznym rozwija się relacja Bóg–człowiek (por. też Wieczorek, 2018), w której człowiek poznaje Stwórcę. Zwraca uwagę użycie czasownika *widzieć*, sugerujące percepcję bierną, w przypadku której to, co mistyk widzi, jest mu niejako narzucone (Śliwa, 2020). Mimo że we fragmencie Dz 95 s. Faustyna nie używa leksemu *nędza*, gdy wskazuje na poczucie lęku (por. wyrażenia *przerażona* i *zatrwożona*), zawiera on opis stanu, do którego ów leksem bywa odnoszony w *Dzienniczku* (por. stwierdzenie „ten sam błysk rów-

⁴ Analizowane określenia tu i w innych cytatach wyróżniono pogrubioną czcionką.

nocześnie daje duszy poznać, czym ona jest, i całe swe wnętrze widzi w wyższym świetle”).

Leksem *nędza* występuje w wielu innych fragmentach tekstu s. Faustyny. Ze względu na ograniczoną objętość niniejszego artykułu zapoznajmy się z wybranym cytatem z *Dzienniczka*, w którym leksem *nędza* jest użyty wielokrotnie. W Dz 593 mistyczka kieruje następujące słowa do Jezusa:

[...] nie ma nic lepszego dla duszy, jak upokorzenia; we wzgardzie jest tajemnica szczęścia. Kiedy dusza **poznaje**, że jest **nicością** i **nędzą** sama z siebie, a wszystko, co ma dobrego w sobie, jest tylko darem Bożym, kiedy dusza **widzi** w sobie wszystko darmo dane, a jej własnością jest tylko **nędza**, to ją utrzymuje w ustawicznym korzeniu się przed majestatem Bożym, a Bóg **widząc** duszę w takim usposobieniu, ściga ją swymi łaskami. Kiedy dusza **zagłębia** się w **przepaści swej nędzy**, Bóg używa swej wszechmocy, aby ją wywyższyć. [...] W początku wiele cierpi z tego powodu miłość własna, ale Bóg po mężnym potykaniu się udziela duszy wiele światła, którym ona **poznaje** jak **nędzne** jest wszystko i pełne złudy (Dz 593).

Jak wskazują słowa s. Faustyny, doświadczenie mistyczne to radość spotkania z Bogiem, ale również bolesna świadomość własnej niedoskonałości i niewystarczalności. Jednakże to właśnie dzięki temu przeżyciu możliwe jest przyjęcie postawy pokory względem Boga i głębsze poznanie Jego miłosierdzia. Tak więc, przeżycie własnej nędzy umożliwia człowiekowi pełniejsze zrozumienie tego, czym jest Boże miłosierdzie. Innymi słowy, pojęcie NĘDZY w *Dzienniczku* wydaje się mieć nie tylko negatywne (por. stwierdzenie „dusza poznaje, że jest nicością i nędzą sama z siebie”), lecz także pozytywne nacechowanie aksjologiczne (por. spostrzeżenie „Kiedy dusza zagłębia się w przepaści swej nędzy, Bóg używa swej wszechmocy, aby ją wywyższyć”; por. też Bizior, 2018).

DOŚWIADCZENIE NĘDZY

W *DZIENNICZKU* S. FAUSTYNY KOWALSKIEJ

W niniejszej części mojego artykułu przedstawiam analizę, mającą na celu ustalenie, które domeny kognitywne, związane z relacją Bóg–człowiek, należy uwzględnić w badaniu użycia wariantów denominacyjnych, służących wyrażeniu pojęcia NĘDZY.

Warto zauważyć, że s. Faustyna wybrała termin *nędza* i używa go w swoim tekście aż 135 razy. Należy tu przywołać definicję leksykograficzną tego pojęcia, zaczerpniętą z *Wielkiego słownika języka polskiego*. Ma ono następujące znaczenia: „1.a bieda, 1.b ludzie biedni, 2. coś lichego (używane jako negatywne określenie czegoś, co się mówiącemu nie podoba), 3. lichota (bezwartościowość wynikająca

z ujemnych cech)⁵. W *Leksykonie duchowości katolickiej* termin *nęcza* oznacza zaś „brak tego, co człowiek posiadał i co powinien posiadać, a utracił na skutek grzechu pierworodnego. [...] Najwyższy stopień [nęcza] osiąga w woli. Polega na utrwaleniu stanu odwrócenia od Boga i na zwróceniu się ku sobie” (Urbański, 2002, s. 573).

Do leksemów opisujących stan braku (jakiejś rzeczy, jakichś cech dodatnich itd.) w języku polskim należą m.in. *bieda*, *lichość*, *niedostatek*, *ubóstwo*. O ile dwa pierwsze leksemy w *Dzienniczku* nie występują, o tyle dwa ostatnie pojawiają się odpowiednio dwa i osiemnaście razy. Analiza kontekstów, w których występują te dwa określenia, wskazuje, że dla s. Faustyny oznaczały one brak o charakterze fizycznym, będący niekiedy wynikiem świadomej decyzji, aby wyrzec się posiadania nadmiaru rzeczy. We fragmencie Dz 99 odnotowuje ona: „Ślub ubóstwa jest dobrowolnym wyrzeczeniem się prawa własności lub jej użytku w celu przypodobania się Bogu”, dodając postanowienie: „Chętnie skłaniać się do rzeczy najlichszych, i to z wewnętrznym zadowoleniem, jak: cela, odzienie, pożywienie itd. Cieszyć się z niedostatku”. W takim ujęciu *UBÓSTWO*, *NIEDOSTATEK* oraz, jak wyjaśniałam wcześniej, *NĘCZA* mają również pozytywne nacechowanie aksjologiczne. W przypadku *Dzienniczka* zasadnicza różnica między znaczeniami wyrażen *ubóstwo* i *niedostatek* a *nęcza* wynika stąd, że – zgodnie z tym, co wykazała analiza w poprzednim punkcie niniejszego artykułu – istotą *NĘDZY* nie jest jej fizyczny, lecz duchowy charakter, związany z relacją Bóg–człowiek. Tak więc do opisu struktury semantycznej wyrażen *ubóstwo* i *niedostatek* należy się odwołać do wspólnej dla nich bazy kognitywnej, której centralną domeną jest *BRAK* (czegoś niezbędnego do zaspokojenia potrzeb życiowych, np. pożywienia, pieniędzy itd.).

Aby móc odnieść się do kwestii struktury semantycznej wyrażenia *nęcza* używanego w *Dzienniczku*, należy określić matrycę domen kognitywnych, związanych z relacją Bóg–człowiek. Przykłady użycia leksemu *nęcza* pomagające ustalić, które treści pojęciowe przywoływane w *Dzienniczku* w odniesieniu do *NĘDZY* są domenami centralnymi, pochodzą z fragmentów zawierających dwa rodzaje wyrażen:

- wyrażenia odnoszące się do samej *nęczy* oraz te, które zawierają dodatkowe określenia, modyfikujące znaczenie leksemu *nęcza*: *wielka nęcza* (np. Dz 672: „poznaję wielką świętość Boga i wielką *nęczę* swoją”), *nęcza moja* (np. Dz 69: „ulituj się nad *nęczą* moją”), *nęcza swoja* (np. Dz 66 „lęk mnie ogarnia widząc *nęczę* swoją”), *nęcza nasza* (np. Dz 361: „Nicość i *nęcza* nasza toną w wielkości Twojej”),
- wyrażenia w formie zestawień dwóch rzeczowników: *nęcza i nicość* (np. Dz 178: „jako największa *nęcza* i nicość prosiłam Go o miłosierdzie”), *słabość i nęcza*

⁵ https://wsjp.pl/haslo/do_druku/3188, dostęp 20.11.2023.

(np. Dz 493: „widzę słabość i nędzę swoją, widzę, jak nic uczynić nie mogę bez Jego pomocy”), *nędza i grzech* (np. Dz 363: „dajesz mi poznać, czym jestem sama z siebie – nędzą i grzechem”), *nieudolność i nędza* (Dz 1813: „Rzucam się w Jego objęcia i mówię o nieudolności i nędzy swojej”).

Pierwsza kategoria danych pozwala ustalić podmiot doświadczenia nędzy na podstawie opisów tego przeżycia w *Dzienniczku* s. Faustyny. Jak wyjaśniałam, *NĘDZA* to pojęcie odnoszące się do kondycji duchowej człowieka (por. „nędzą moją” w Dz 69 oraz „nędza nasza” w Dz 361). Druga kategoria danych językowych pozwala ustalić relację profil–baza w podanych przypadkach użycia leksemu *nędza* dzięki temu, że w takich zestawieniach drugi element wyrażenia pozwala określić, na jaki aspekt swojego przeżycia s. Faustyna chce zwrócić szczególną uwagę. Doświadczenie nędzy jest wieloaspektowe, związane z grzesznością natury ludzkiej (por. *nędza i grzech*) i brakiem potrzebnych zdolności (por. *słabość i nędza*, *nieudolność i nędza*), jak również znikomością człowieka wobec majestatu Boga (por. *nędza i nicość*). Przeżycie to prowadzi do przyjęcia przez człowieka pokornej postawy względem Stwórcy (por. Dz 346 „widząc swą nędzę, upokarzałam się w duchu”).

Odwołując się do teorii zaproponowanej przez twórcę gramatyki kognitywnej, można stwierdzić, że pojęcie *NĘDZA*, przywoływane w tekście s. Faustyny, profiluje we wspomnianej bazie domeny odnoszące się m.in. do *BOGA*, *CZŁOWIEKA*, *GRZECHU*, *POKORY* i *MIŁOSIERDZIA*. W odniesieniu do relacji Bóg–człowiek należy zauważyć, że większą wyrazistość zyskują treści pojęciowe związane z domeną *CZŁOWIEK*, ponieważ to istota ludzka jest podmiotem doświadczającym własnej grzeszności, uświadamiającym sobie dzięki odczuciu swojej nędzy potrzebę pokornego błagania o Boże miłosierdzie.

ANALIZA UŻYCIA WARIANTÓW DENOMINACYJNYCH
WYRAŻAJĄCYCH POJĘCIE *NĘDZA*
W TŁUMACZENIACH *DZIENNICZKA* S. FAUSTYNY KOWALSKIEJ
NA JĘZYK ANGIELSKI

Powyższa analiza wybranych wyrażeń i fragmentów pochodzących z *Dzienniczka* wykazała, iż doświadczenie nędzy, opisane przez Świętą, dotyczy tego, jak postrzega ona siebie samą w relacji z Bogiem. Dzięki temu przeżyciu s. Faustyna odkrywa własną duchową niedoskonałość i wynikającą z tego potrzebę uzyskania łaski Bożego miłosierdzia.

Przechodząc do drugiego etapu analizy dotyczącej użycia wariantów denominacyjnych w przekładach *Dzienniczka* na język angielski, należy rozważyć kwestię ekwiwalencji na poziomie profilowania, rozumianego jako jeden z parametrów ob-

razowania. Podkreślmy jeszcze raz, że analiza jakościowa w niniejszym artykule ma charakter badania wstępnego, dlatego w poprzedniej części analizy wyróżniłam dwie kategorie danych językowych, na podstawie których ustaliłam domeny centralne, tj. szczególnie ważne dla rozumienia pojęcia *NĘDZY* opisywanego przez s. Faustynę.

Prezentowana tabela przedstawia wybrane przykłady wyrażen wymienionych w tym rozdziale niniejszego artykułu, zawierających jednostkę leksykalną *nędza*. Pochodzą one z *Dzienniczka* oraz jego tłumaczeń na język angielski: przekładów WMP i TB-U. Numeracja fragmentów w tekście źródłowym i w tekstach docelowych jest taka sama, dlatego została podana tylko w kolumnie zawierającej wyrażenia pochodzące z oryginału w języku polskim.

Tabela 1. Przykładowe użycia jednostki leksykalnej *nędza* (wyróżnionego pogrubioną czcionką) w wybranych fragmentach *Dzienniczka* s. Faustyny Kowalskiej oraz wariantów denominacyjnych, pochodzących z przekładów Wydawnictwa Marian Press i Teresy Bałuk-Ulewiczowej⁶

<i>Dzienniczek</i> s. Faustyny Kowalskiej	Przekład Wydawnictwa Marian Press	Przekład T. Bałuk-Ulewiczowej
nędza moja, Dz 69	<i>my misery</i>	<i>my misery</i>
moja wielka nędza , Dz 1406	<i>this great misery of mine</i>	<i>my great misery</i>
nędza swoja, Dz 66	<i>my own misery</i>	<i>my nothingness</i>
nędza własna, Dz 289	<i>my own misery</i>	<i>my own nothingness</i>
nędza nasza, Dz 361	<i>our misery</i>	<i>our worthlessness</i>
nędza i nicość, Dz 298	<i>misery and nothingness</i>	<i>misery and nothingness</i>
ślabość i nędza , Dz 493	<i>weakness and misery</i>	<i>feebleness and worthlessness</i>
nędza i grzech, Dz 363	<i>misery and sin</i>	<i>worthlessness and sin</i>
nieudolność i nędza , Dz 1813	<i>inability and misery</i>	<i>inadequacy and wretchedness</i>

Warto rozpocząć porównanie wariantów denominacyjnych, służących wyrażeniu *NĘDZY* w dwóch rozpatrywanych wersjach *Dzienniczka* w języku angielskim, od przekładu WMP⁷. Twórcy tego tłumaczenia stosują dwa warianty denominacyjne leksemu *nędza*: *misery* (np. Dz 23, 55, 66, 69, 77, 96, 112, 113, 135, 167, 199, 237, 253 itd.), oraz *wretchedness* (np. Dz 76, 944, 1243, 1333, 1406, 1489, 1570)⁸. Zna-

⁶ Opracowanie na podstawie konkordancji do *Dzienniczka* s. Faustyny Kowalskiej, <https://www.faustyna.pl/zmbm/konkordancja-do-dzienniczka-sw-siostry-faustyny/>, [dostęp 20.11.2023].

⁷ W niniejszym artykule omawiane formy pochodzą z wydania trzeciego *Dzienniczka*, opublikowanego w 2015 r. (*Divine Mercy in My Soul. Diary of Saint Maria Faustina Kowalska*).

⁸ Dz 593 jest jedynym fragmentem, w którym autorzy przekładu WMP jako ekwiwalent jednostki leksykalnej *nędza* użyli formy *nothingness* ‘nicość’. Nie uwzględniam więc leksemu *nothingness* w swojej analizie użycia wariantów denominacyjnych w przekładzie WMP.

czenie pierwszego leksemu, *misery*, zgodnie z *Wielkim słownikiem angielsko-polskim PWN–Oxford*, to: „1. nieszczęście, boleść, przygnębienie, niedola, udręka, 2. nędza, mizéria, 3. niedola”. Wspomniany słownik definiuje *wretchedness* jako: „1. niedola, 2. nędza”. Obydwie jednostki leksykalne są synonimami wyrazów *unhappiness* ‘nieszczęście, niedola’ i *poverty* ‘bieda’ (PWN–Oxford).

Jak podaje słownik *Oxford English Dictionary*, wyrażenie *misery* zostało zapożyczone z języka francuskiego w drugiej połowie XIV wieku, zaś jednostka leksykalna *wretchedness* powstała przez derywację od przymiotnika *wretched* ‘nędzny’ – wyrazu występującego w języku staroangielskim. Termin *wretchedness* bywał używany m.in. w tekstach angielskich mistyków w średniowieczu (m.in. w *Obłoku niewiedzy* anonimowego autora⁹). Przykładowo, w *Objawieniach Bożej miłości* Juliana z Norwich zauważa: „[k]iedy sobie uświadamiamy nasz upadek i nędzę, często ogarnia nas taki strach i wstyd, że sami nie wiemy, gdzie się podziąć” (Juliana z Norwich, 2022, s. 163)¹⁰.

Podsumowując dotychczasowe analizy dotyczące przekładu WMP, zauważamy, że wybór jednostki leksykalnej *wretchedness* jako określenia odnoszącego się do pojęcia NĘDZA, można wyjaśnić wyrazistością onomazjologiczną tego leksemu, czyli, jak zauważa Tabakowska (2001b, s. 68-69), wysokim stopniem jego utrwalenia (zakorzenienia) w angielskim dyskursie mistycznym. Synonimem *wretchedness* jest *misery*, który, jak podaje *Słownik Biblii Króla Jakuba*, wyraża nieco mniejsze natężenie odczuwania niedoli w porównaniu z formą *wretchedness*¹¹. Należy podkreślić, że – pomimo pewnych subtelnych różnic w strukturze semantycznej tych form – w przypadku obu wariantów denominacyjnych, użytych w przekładzie WMP, bazę kognitywną stanowi złożona matryca domen, związana z relacją Bóg–człowiek, profilowanie zaś polega na uwypukleniu w niej tych treści pojęciowych (profilu), które służą podkreśleniu bezradności człowieka wobec swojej skłonności do grzechu i wynikającej z tego potrzeby uzyskania łaski Bożego miłosierdzia. Oznacza to, że na

⁹ *Obłok niewiedzy* (2021). (W. Unolt, tłum.). Wydawnictwo W drodze.

¹⁰ W oryginale średnioangielskim tego fragmentu czytamy: „But oftentimes whan our fallyn and our **wretchidnes** is shewid us, we arn so sore adred and so gretly ashamid of ourselfe, that onethys we wettyn where that we may holden us”, <https://d.lib.rochester.edu/teams/text/the-shewings-of-julian-of-norwich-part-3>, dostęp 20.11.2023. Warto zauważyć, że w przekładzie powyższego fragmentu tekstu Juliana na współczesny język angielski tłumacz zachował wyrażenie *wretchedness*, stosując jego obecną formę (zob. Julian of Norwich, 2015, s. 132).

¹¹ <https://av1611.com/kjbp/kjv-dictionary/misery.html>, dostęp 20.11.2023. Należy zauważyć, że, zgodnie ze *Słownikiem Biblii Króla Jakuba*, *wretchedness* używany jest w odniesieniu do skrajnej niedoli lub wielkiego nieszczęścia, spowodowanych brakiem lub poczuciem żalu/straty, <https://av1611.com/kjbp/kjv-dictionary/wretchedness.html>, dostęp 20.11.2023. Podkreślimy, że *Biblia Króla Jakuba* wywarła ogromny wpływ na kulturę anglojęzyczną. Była również podstawą wykonywania tłumaczeń Biblii na inne języki.

poziomie obrazowania (tu: profilowania) ekwiwalencja zostaje w tłumaczeniu WMP zachowana w wysokim stopniu dzięki zastosowanym wariantom denominacyjnym.

Przechodząc do analizy drugiego tłumaczenia *Dzienniczka* s. Faustyny na język angielski (TB-U)¹², należy wspomnieć, że podobnie jak autorzy przekładu WMP tłumaczka również używa form *wretchedness* (np. Dz 363, 593, 605, 1345, 1485, 1563, 1565, 1630, 1715, 1745, 1747, 1801) oraz *misery* (np. Dz 69, 112, 411, 606, 1486) jako wariantów denominacyjnych, służących wyrażeniu pojęcia *NĘDZY*. Kwestię użycia tych dwóch form w przekładzie *Dzienniczka* na język angielski wyjaśniłam już w powyższej części analizy, odnoszącej się do zastosowania tych wariantów denominacyjnych w tłumaczeniu WMP. Przyjmuję, że odnosi się to również do przekładu TB-U.

Zauważmy, że oprócz jednostek leksykalnych *wretchedness* i *misery* Bałuk-Ulewiczowa użyła innych form. Do owych wariantów denominacyjnych, których nie rozpatruję w swojej analizie ze względu na to, że ma ona charakter badania wstępnego, oraz to, że te jednostki leksykalne mają niską częstotliwość użycia w *Dzienniczku*, należą: *insignificance* ‘brak większego znaczenia’ (por. Dz 56, 167, 178), *lowliness* ‘pospolitość, podrzędność’ (por. Dz 133), *puniness* ‘mizerność’ (por. Dz 432), *weakness* ‘słabość’ (por. Dz 66, 1630), *worthlessness* ‘bezwartościowość’ (por. Dz 56, 493, 944)¹³. W swojej analizie rozpatruję jednostkę leksykalną *nothingness*, definiowaną przez słownik PWN–Oxford jako „nicłość” (np. Dz 56, 77, 113, 668, 882, 1326, 1333, 1336, 1406). Uwzględnienie tej formy w moim badaniu wynika z faktu, że występuje ona w przekładzie TB-U z wysoką częstotliwością.

Mając na względzie powyższe wyjaśnienia, rozpatrzmy kwestię ekwiwalencji na poziomie profilowania wspomnianych treści pojęciowych za pomocą wariantu denominacyjnego *nothingness*. Podkreślimy, że oprócz *misery* i *wretchedness* leksem *nothingness* jest jedną z trzech form najczęściej używanych przez tłumaczkę. Warto więc wyjaśnić, dlaczego w przypadku tłumaczenia TB-U wyrażenie *nothingness* ‘nicłość’ zostało uznane za wariant denominacyjny, służący wyrażeniu *NĘDZY*. Należy zatem odpowiedzieć na pytanie, czy s. Faustyna przeżywała stan nędzy w taki sam lub podobny sposób, jak stan nicości. Pozwoli to wywnioskować, czy relacja profilbaza w obu tych przypadkach jest taka sama, a jeśli nie – na czym polegają różnice.

Odwołując się do ujęcia poznawczego opracowanego przez Śliwę (np. 2007, 2020), można ustalić, jak ten aspekt duchowego doświadczenia s. Faustyny został opisany przez nią w *Dzienniczku*. Mistyczka używa następujących określeń: *ja ma-*

¹² W niniejszym artykule odnoszę się do drugiego wydania przekładu opracowanego przez Teresę Bałuk-Ulewiczową (*Diary. Divine Mercy in My Soul*). Został on opublikowany w 2023 r.

¹³ Definicje wymienionych jednostek leksykalnych pochodzą z *Wielkiego słownika angielsko-polskiego PWN–Oxford*.

leńka nicość (Dz 240), *Wielki majestat przeraża mnie, maleńką nicość* (Dz 252), *Boże, któryś z miłosierdzia swego powołać raczył z nicości do bytu rodzaj ludzki* (Dz 1743). A zatem, używając terminologii zaproponowanej przez Langackera, możemy wskazać, że bazą kognitywną w przypadku jednostki leksykalnej *nicość* jest relacja Bóg–człowiek. Zauważamy, że użycie wyrażen *nicość i nędza* (Dz 361, 593) oraz *nędza i nicość* (Dz 298) sugeruje, że dla s. Faustyny doświadczenia nędzy i nicości bywają niekiedy nierozłączne.

Warto ustalić, czy te dwa stany są tożsame, a jeśli tak, to pod jakimi względami są do siebie podobne. Jak zauważa Święta:

Dziękuję Ci, Jezu, za tę wielką łaskę, żeś mi dał poznać całą przepaść **nędzy** mojej. Wiem, że jestem otchłanią **nicości** i gdyby mnie nie podtrzymała łaska Twoja święta, to w jednym momencie obróciłabym się w **nicość**. A więc każdym uderzeniem serca dziękuję Ci, Boże, za wielkie miłosierdzie względem mnie (Dz 256).

Zestawienia form *nicość i nędza* oraz użycie ich w kontekście pojęcia *MIŁOSIERDZIA* wskazuje, że treści pojęciowe, podlegające profilowaniu w ramach wspomnianej bazy kognitywnej, dotyczą całkowitej zależności istoty ludzkiej od Stwórcy, ulotności życia oraz ułomnej, niedoskonałej natury człowieka. Tak więc użycie wyrazu *nothingness* ‘nicość’ jako wariantu denominacyjnego, służącego wyrażeniu *NĘDZY*, wydaje się częściowo uzasadnione tym, że struktury semantyczne wyrażen językowych *nędza i nicość* można opisać za pomocą podobnych profili nałożonych na bazę kognitywną, dotyczącą relacji Bóg–człowiek.

Należy jednak zwrócić uwagę na dwie istotne kwestie. Po pierwsze, profile te są podobne, ale nie identyczne. Pojęcie *NICOŚĆ* charakteryzuje się tym, że jedną z jego centralnych domen jest *ŚMIERĆ*. Fragmenty Dz 818 („gdyby nie modlitwa dusz miłych Bogu, to by już ten cały naród obrócił w nicość”) oraz Dz 1124 („ciemność nieraz zalewa mój umysł, jestem pogrążona w nicości wbrew moim pragnieniom”) wskazują, że – mówiąc o nicości – s. Faustyna ma na myśli śmierć na poziomie fizycznym i duchowym. Innymi słowy, struktury semantyczne wyrażenia *nicość* presuponują domenę kognitywną *ŚMIERĆ*, rozumianą również jako stan odłączenia człowieka od Stwórcy. Nie znając oryginału, czytelnik przekładu TB-U może interpretować użycie ekwiwalentów *wretchedness* (‘nędza’), *misery* (‘nędza’) oraz *nothingness* (‘nicość’) jako wskazówkę, że ta ostatnia forma przywołuje rodzaj przeżycia odmienny od tego, na który wskazują dwa poprzednie wyrazy. Po drugie, zaledwie 3 spośród 1803 fragmentów, z których składa się *Dzienniczek*, zawierają zestawienia jednostek leksykalnych *nędza i nicość*. Wyraz *nędza* występuje w tekście s. Faustyny 135 razy, zaś *nicość* – 34 razy. Takie różnice w częstotliwości użycia sugerują, że w rozwoju duchowym mistyczki doświadczenie nędzy było ważniejsze niż przeżycia związane ze stanem nicości. Zauważamy, że o ile wykorzystanie przez

tłumaczkę dwóch pierwszych form może być motywowane ich wyrazistością onomazjologiczną w odniesieniu do anglojęzycznego dyskursu mistycznego i religijnego¹⁴, to zastosowanie jednostki leksykalnej *nothingness* jest zapewne uwarunkowane innymi czynnikami.

Użycie różnych wariantów denominacyjnych pozwoliło tłumaczkze zredukować stosunkowo wysoki stopień złożoności pojęcia *NĘDZA*, umożliwiając jednocześnie jak najpełniejsze zachowanie przekazu zawartego w oryginale. Taka strategia translatorska miała swoje uzasadnienie. Jak czytamy w *Nocie od tłumacza* (ang. *Translator's Foreword*, Bałuk-Ulewiczowa, 2023, s. 21), przekład ten powstał na zlecenie Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia. Pragnęły one otrzymać wersję *Dzienniczka* w języku angielskim, która będzie podstawą nowych tłumaczeń na inne języki obce w przypadku braku tłumaczy języka polskiego. Jak wyjaśnia autorka przekładu, takie tłumaczenia powinny się charakteryzować wiernością pod względem formy tekstu źródłowego (s. 21). Powołując się na koncepcję (nie)widzialności tłumacza opracowaną przez Lawrence'a Venutiego (1995), tłumaczka podkreśla, że osoba tworząca przekład może wybrać taką strategię translatorską, dzięki której tekst docelowy będzie uwidaczniał czytelnikowi, że ma on do czynienia z przekładem, a nie oryginałem, co umożliwi jak najpełniejsze zachowanie treści oryginału (Bałuk-Ulewiczowa, s. 21-22) Jak przyznaje Bałuk-Ulewiczowa (s. 22), jej przekład *Dzienniczka* powstawał we współpracy z s. Elżbietą Siepak oraz s. Teresą de la Fuente, które pomagały jej właściwie oddać duchowość s. Faustyny Kowalskiej i poprawnie przetłumaczyć treści o charakterze teologicznym. Taka sytuacja zapewne wpłynęła również na użycie przez autorkę przekładu wariantów denominacyjnych, służących wyrażeniu *NĘDZY* w języku angielskim. A zatem przyjęta w przekładzie TB-U strategia translatorska miała zapewne na celu stworzenie takiego przekładu tekstu s. Faustyny, który będzie zrozumiały dla innych tłumaczy bez odpowiedniej znajomości języka polskiego.

PODSUMOWANIE

W niniejszym artykule omówiłam problem użycia wariantów denominacyjnych, służących wyrażeniu pojęcia *NĘDZA* w *Dzienniczku* s. Faustyny Kowalskiej. Zagadnienie ekwiwalencji przedstawiłam w odniesieniu do teorii Langackera (2009), stanowiącej podstawę kognitywnego podejścia do przekładu, zaproponowanego przez Tabakowską (2001a). Głównym pojęciem tej koncepcji jest obrazowanie,

---

¹⁴ Por. Rutkowska (2017, s. 66-73) na temat języka mistyki w języku religijnym.

tj. nadawanie treści pojęciowej określonej formy językowej. Zgodnie z tym ujęciem zastosowanie wariantów denominacyjnych można analizować, odwołując się do profilowania, jednej z operacji obrazowania, polegającej na nadawaniu wyrazistości wybranym domenom kognitywnym, wyróżnianym na tle matrycy domen (bazy). Analiza przedstawiona w niniejszym artykule pozwoliła na uchwycenie pewnych regularności, charakteryzujących przekład WMP i tłumaczenie TB-U.

Punktem wyjścia do analizy użycia wariantów denominacyjnych w przekładach było tzw. ujęcie poznawcze, opracowane przez Śliwę (2007, 2020), umożliwiające zrozumienie, czym dla s. Faustyny było przeżywanie nędzy w jej doświadczeniach mistycznych. Pozwoliło to zastosować narzędzia językoznawstwa kognitywnego w celu ustalenia, jakie treści pojęciowe są profilowane w oryginale oraz wskazania, czy w tłumaczeniach WMP i TB-U relacja profil–baza w przypadku poszczególnych wariantów denominacyjnych różni się od tej, która występuje w tekście źródłowym.

Analiza wykazała, że użycie leksemu *nędza* związane jest z aktywowaniem bardzo złożonej matrycy domen (bazy), względem której przywoływane są m.in. domeny BÓG, CZŁOWIEK, POKORA itd. A zatem pojęcie *NĘDZA* występujące w *Dzienniczku* mogło przysporzyć tłumaczom pewnych trudności. O ile warianty denominacyjne *wretchedness* ('nędza') oraz *misery* ('nędza'), stosowane w obu przekładach, charakteryzują się relacją profil–baza bardzo podobną tej, która cechuje wyraz *nędza*, o tyle forma *nothingness* ('nicość') w tłumaczeniu TB-U ma odmienny profil od tego, który występuje w oryginale. Analiza użycia tego wyrazu jako wariantu denominacyjnego wymagała odwołania się do podejścia poznawczego Śliwy w celu ustalenia zasadności wyboru tej formy jako ekwiwalentu leksemu *nędza*. Porównanie relacji profil–baza w przypadku jednostek leksykalnych *nędza* i *nothingness* wykazała istotne różnice w zakresie profilowanych domen kognitywnych.

Należy zwrócić uwagę, że konsekwentne stosowanie dwóch wybranych wariantów denominacyjnych w przekładzie WMP, tj. *wretchedness* i *misery*, pozwala czytelnikowi tekstu docelowego lepiej zrozumieć, że w różnych fragmentach *Dzienniczka* s. Faustyna opisuje ten sam stan duchowy. Dzięki temu czytelnik może łatwiej uświadomić sobie, że doświadczenie nędzy jest dla mistyczki stałym aspektem jej kontaktu ze światem nadprzyrodzonym, który wpływa na to, jak postrzega ona samą siebie.

W tłumaczeniu TB-U oprócz jednostek leksykalnych *wretchedness*, *misery* oraz *nothingness* użyto również innych wariantów denominacyjnych. Prawdopodobnie wynikało z celu, jakiemu ten przekład miał służyć (podstawa tłumaczeń na inne języki w przypadku braku tłumaczy języka polskiego). Strategia translatorska, przyjęta w przekładzie TB-U, umożliwia dokładniejsze oddanie złożoności struktury semantycznej wyrażenia *nędza*, ale może utrudniać czytelnikowi tekstu docelowego ustalenie, czy w różnych fragmentach *Dzienniczka* s. Faustyna opisuje to samo przeżycie.

Podsumowując, analiza użycia wybranych wariantów denominacyjnych przy wykorzystaniu teorii i metod stosowanych w JK pozwala lepiej zrozumieć kognitywno-kulturowe uwarunkowania przekładu *Dzienniczka* s. Faustyny Kowalskiej jako tekstu mistycznego. W obu przekładach tłumacze wzięli pod uwagę podobieństwa i różnice między kulturą źródłową (polską) a kulturą docelową (anglojęzyczną), starając się dostosować formę przekładu do potrzeb czytelników anglojęzycznych lub, co równie istotne, osób posługujących się językiem angielskim. Wydaje się, że strategia translatorska przyjęta przez autorów przekładu WMP była bardziej ukierunkowana na oddanie złożoności pojęcia *NĘDZY*, przywoływanego w opisach doświadczeń mistycznych przez s. Faustynę. Z kolei Bałuk-Ulewiczowa przybliżyła czytelnikowi docelowemu to pojęcie poprzez odwoływanie się do określonych jego aspektów w poszczególnych fragmentach *Dzienniczka*.

BIBLIOGRAFIA

- Bałuk-Ulewiczowa, T. (2023). Translator's Foreword. W: *Diary. Divine Mercy in My Soul*. Second (revised) edition (T. Bałuk-Ulewiczowa, tłum.) (s. 21-24). Misericordia.
- Bizior, R. (2018). Aksjologiczne wymiary nędzy w *Dzienniczku* Faustyny Kowalskiej – perspektywa językoznawcza. *Polonia Sacra*, 22, 3(52), 123-143.
- Fernández-Silva, S., Freixa, J. i Cabré, M. T. (2009). The Multiple Motivation in the Denomination of Concepts. *Journal of Terminology Science and Research*, 20, 1-24.
- Gicala, A. (2006). *Obłoki czy chmury* na mistycznym niebie? Religijne konotacje polskich pojęć *obłoku* i *chmury* oraz ich angielskiego odpowiednika *cloud*. *Etnolingwistyka. Problemy Języka i Kultury*, 18, 265-280.
- Gomola, A. (2016). English Evaluative Concepts in a Contemporary Devotional Christian Text. A Comparative Study of *Dzienniczek* by Faustyna Kowalska and its English Translation. W: P. Blumczyński, J. Gillespie (red.), *Translating Values* (s. 123-144). Palgrave Macmillan.
- Julian of Norwich (2015). *The Revelations of Divine Love* (B. Windeatt, tłum.). Oxford University Press.
- Juliana z Norwich (2022). *Objawienia Bożej miłości* (A. Skucińska, tłum.). Wydawnictwo M.
- Konkordancja do *Dzienniczka* s. Faustyny Kowalskiej, <https://www.faustyna.pl/zmbm/konkordancja-do-dzienniczka-sw-siostry-faustyny/>, dostęp 20.11.2023.
- Kowalska, F. (1981). *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*. Misericordia.
- Kowalska, F. (2015). *Diary of Saint Faustina Kowalska. Divine Mercy in My Soul*. Third edition with revisions (A. i D. Pasicki i in., tłum.). Marian Press.
- Kowalska, F. (2023). *Diary. Divine Mercy in My Soul*. Second (revised) edition (T. Bałuk-Ulewiczowa, tłum.) Misericordia.
- Langacker, R. (2009). *Gramatyka kognitywna* (E. Tabakowska i in., tłum.). Universitas.
- Majer-Baranowska, U. (2004). Dwie koncepcje profilowania pojęć w lingwistyce. *Etnolingwistyka*, 16, 85-109.
- Rutkowska, I. (2017). *Niepojęty świat duszy. Język doświadczeń mistycznych św. Faustyny Kowalskiej*. Biblos.
- Śliwa, D. (2006-2007). „Usta świętego pragnienia”: Metaforyczne wyrażenia pragnienia w języku mistycznym św. Katarzyny ze Sieny. *Roczniki Humanistyczne*, 54-55(3), 187-212.

- Śliwa, D. (2018). Termin i jego relacje w ujęciu poznawczym. *Orbis Linguarum*, 49, 205-216. DOI: 10.23817/olin.49-14.
- Śliwa, D. (2020). «Je regarde ton âme avec délice» – analyse contrastive des verbes de perception visuelle polonais et français à partir de *Dzienniczek (Petit Journal)* de Soeur Faustine. W: B. Marczyk, I. Piechnik (red.), *Discours religieux : langages, textes, traductions* (s. 103-130). Biblioteka Jagiellońska.
- Tabakowska, E. (2001a). *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*. Universitas.
- Tabakowska, E. (red.) (2001b). *Kognitywne podstawy języka i językoznawstwa*. Red. naukowy E. Tabakowska. Universitas.
- Tabakowska, E. (2015a). Przekład i obrazowanie. W: P. de Bończa Bukowski i M. Heydel (red.), *Myśl językoznawcza z myślą o przekładzie. Wybór prac* (s. 21-32). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Tabakowska, E. (2015b). Bariery kulturowe są zbudowane z gramatyki. W: P. de Bończa Bukowski i M. Heydel (red.), *Myśl językoznawcza z myślą o przekładzie. Wybór prac* (s. 97-107). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Urbański, S. (2002). Nędza. W: M. Chmielewski (red.), *Leksykon duchowości katolickiej* (s. 573). Wydawnictwo M.
- Venuti, L. (1995). *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. Routledge.
- Wieczorek, U. (2018). Pojęcie radości w opisie doświadczenia mistycznego. *Poznańskie Spotkania Językoznawcze*, 35-38, 159-167.
- Zawada, M. (2015). *Doświadczenie mistyczne. Studium struktury fenomenu*. Wydawnictwo Karmelitów Bosych.
- Tekst Juliany z Norwich „Objawienia Bożej miłości” w języku średnioangielskim: *The Shewings of Julian of Norwich*, <https://d.lib.rochester.edu/teams/publication/crampton-shewings-of-julian-norwich>, dostęp 20.11.2023.

SŁOWNIKI

- King James Version Dictionary* [Słownik Biblii Króla Jakuba], <https://av1611.com/kjbp/kjv-dictionary/>, dostęp 20.11.2023.
- The Oxford English Dictionary, The*. Wyd. 2. Clarendon Press.
- Wielki słownik języka polskiego*, <https://wsjp.pl/>, dostęp 20.11.2023.
- Wielki słownik angielsko-polski, polsko-angielski PWN–Oxford*. 2002. Wersja elektroniczna.

POJĘCIE *NĘDZA* W TŁUMACZENIACH *DZIENNICZKA*
SIOSTRY FAUSTYNY KOWALSKIEJ NA JĘZYK ANGIELSKI:
ANALIZA UŻYCIA WARIANTÓW DENOMINACYJNYCH
W PERSPEKTYWIE JĘZYKOZNAWSTWA KOGNITYWNEGO

S t r e s z c z e n i e

W artykule omawiam kwestię przekładu leksemu *nędza* w tłumaczeniach *Dzienniczka* s. Faustyny Kowalskiej Wydawnictwa Marian Press oraz Teresy Bałuk-Ulewiczowej na język angielski. Przyjmuję podejście językoznawstwa kognitywnego (JK), rozumiejącego przekład jako rekonceptualizację oryginalnej treści pojęciowej. Przekłady różnią się strategiami tłumaczeniowymi, ale w obu wersjach uwidacznia się tendencja do użycia jednostek leksykalnych zachowujących oryginalną orientację wartościującą leksemu *nędza*. Wnioski z analizy pozwalają określić poznawczo-kulturowe uwarunkowania wyborów leksykalnych dokonywanych przez tłumaczy *Dzienniczka*.

Słowa kluczowe: *Dzienniczek* s. Faustyny Kowalskiej; gramatyka kognitywna; językoznawstwo kognitywne; profilowanie; warianty denominacyjne

THE CONCEPT OF *MISERY* IN THE TRANSLATIONS
OF SISTER FAUSTINA KOWALSKA'S *DZIENNICZEK* (DIARY)
INTO ENGLISH: A COGNITIVE LINGUISTIC ANALYSIS
OF DENOMINATIVE VARIANTS

S u m m a r y

In the paper, I discuss the problem of translating the lexical item *nędza* 'misery' in the translation of s. Faustina Kowalska's *Diary* by the Marian Press Publishing House and by Teresa Bałuk-Ulewiczowa into English. I adopt a Cognitive Linguistic (CL) approach to the analysis, whereby translation is understood as re-conceptualisation of the original conceptual content. The analysis shows that the versions use different translation strategies. Still, both versions use denominative variants that maintain the original axiological orientation conveyed by the item *nędza*. The analysis helps reveal the cognitive-cultural foundations of lexical choices made by the translators of *Diary*.

Keywords: *Diary* by s. Faustina Kowalska; cognitive grammar; cognitive linguistics; profiling; denominative variants